Stanovisko k Tretej hodnotiacej správe
o implementácii Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín
v Slovenskej republike

Všeobecné poznámky

V rámci tretieho cyklu monitorovania implementácie Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín (ďalej len „rámcový dohovor") Slovenská republika vypracovala Tretiu správu o implementácii rámcového dohovoru v Slovenskej republike (ďalej len „implementačná správa"), ktorú schválila vláda SR uznesením č. 395/2009 zo dňa 27. mája 2009. Experti Poradného výboru pre Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín (ďalej len „poradný výbor") navštívili v dňoch 30. novembra až 4. decembra 2009 Bratislavu, Košice a Šamorín, kde na stretnutiach so zástupcami orgánov štátnej správy, samosprávy i mimovládnych subjektov získali dodatočné poznatky o stave ochrany národnostných menšín na Slovensku. Na základe týchto poznatkov poradný výbor spracoval tretiu hodnotiacu správu o Slovensku, ku ktorej Ministerstvo zahraničných vecí SR ako spracovateľ implementačnej správy podáva v rámci svojich kompetencií nasledujúce vyjadrenie.

1. Oceňujeme prácu, ktorú poradný výbor vykonal pri štúdiu a hodnotení plnenia záväzkov Slovenskej republiky vyplývajúcich z rámcového dohovoru. Výsledkom tejto práce je komplexná a podrobná hodnotiaca správa. Ďakujeme za uznanie úsilí štátu o sústavné zlepšovanie postavenia národnostných menšín a dosiahnutého pokroku, a tiež berieme na vedomie niektoré kritické hodnotenia pretrvávajúcich nedostatkov a nedoriešených problémov v tejto oblasti.

2. Detailne rozpracované zistenia poradného výboru a jeho čiastkové hodnotenia plnenia jednotlivých ustanovení rámcového dohovoru budú predmetom skúmania, posúdenia a zaujatia stanovísk, resp. uplatňovania námetov a odporúčaní príslušnými kompetentnými štátnymi orgánmi, prípadne aj ďalšími zainteresovanými subjektmi v priebehu nasledujúceho monitorovacieho obdobia. Konkrétne vecné námety a pripomienky by sa podľa nášho názoru mali testovať v dlhodobejšej konfrontácii so spoločenskou praxou a reflektovať v priebežnom dialógu s príslušnými medzinárodnými inštitúciami. V tomto vyjadrení sa zameriame vo všeobecnosti na reflexiu hlavných zistení a záverečných poznámok, t. j. predovšetkým na prvú a tretiu časť správy.

3. Požadovaná transparentnosť vyhodnocovania monitorovacieho procesu bude zabezpečená súčasným zverejnením Tretej hodnotiacej správy poradného výboru a predmetného Vyjadrenia SR k nej a neskôr aj zverejnením rezolúcie o implementácii rámcového dohovoru na Slovensku bezprostredne po jej prijatí Výborom ministrov. Tieto dokumenty budú nielen zavŕšením tretieho monitorovacieho cyklu, ale spolu so zverejnením rezolúcie budú tvoriť začiatok štvrtého monitorovacieho cyklu, v rámci ktorého bude existovať výzva a priestor pre širšie zapojenie všetkých zainteresovaných subjektov i verejnosti do tohto cyklu. Vláda SR prerokuje rezolúciu Výboru ministrov a na jej základe a s prihliadnutím na hodnotiacu správu poradného výboru svojím uznesením stanoví úlohy orgánom štátnej správy a dá odporúčania orgánom samosprávy, zamerané na ďalšie uplatňovanie rámcového dohovoru a odstraňovanie pretrvávajúcich nedostatkov.

4. Popri našej pozitívnej percepcii hodnotiacej správy musíme konštatovať, že v niektorých zisteniach a hodnoteniach poradného výboru sa prejavujú aj schematické prístupy, uplatňovanie všeobecných, zaužívaných a niekedy aj nenáležitých kritérií a meradiel. Vo všeobecnosti by sme uvítali vyváženejší prístup k informáciám a údajom poskytnutým zo strany štátnych inštitúcií a z mimovládnych zdrojov. Taktiež správa obsahuje vyjadrenia a názory, ktoré zasahujú nad rámec rámcového dohovoru a prináležia skôr k implementácii Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov.

5. Osobitné zameranie poradného výboru na rómsku národnostnú menšinu pokladáme za správne, pretože jej problémy sú vážnejšie a akútnejšie, než problémy iných národnostných menšín, rovnako pre samotných Rómov ako pre celú spoločnosť. Tieto problémy sú však komplexného a často celospoločenského, nielen menšinového charakteru. Zatiaľ čo prístup poradného výboru k nim je prirodzene sústredený na aspekt ochrany národnostnej menšiny, štát pristupuje k ich definovaniu a riešeniu z hľadiska rešpektovania Rómov ako občanov SR, ako aj príslušníkov národnostnej menšiny. Komplexný prístup a zohľadnenie všetkých relevantných aspektov problematiky (ekonomických, sociálnych, zdravotných a ďalších) nespadá iba do špecifickej oblasti ochrany národnostných menšín. Vláda SR si uvedomuje naliehavosť riešenia problémov Rómov a táto agenda patrí medzi jej priority.

K najdôležitejším záverom hodnotiacej správy

6. Súčasťou vládnej koalície, ktorá vzišla z parlamentných volieb v roku 2010, je opäť aj politická strana zastupujúca záujmy národnostných menšín. Medzi základné priority vlády SR patrí aj dôsledné rešpektovanie základných práv a slobôd, vrátane práv príslušníkov národnostných menšín. Aj z tohto dôvodu nastali rozsiahle zmeny v oblasti pôsobnosti podpredsedu vlády SR pre ľudské práva a národnostné menšiny. Zákonom boli od 1. novembra 2010 posilnené kompetencie podpredsedu vlády najmä vo vzťahu k usmerňovaniu a koordinovaniu plnenia úloh v oblasti ľudských práv, práv osôb patriacich národnostným menšinám, rovnakého zaobchádzania a rodovej rovnosti a spolupodieľaniu sa na plnení úloh týkajúcich sa výchovy a vzdelávania vrátane výchovy a vzdelávania národnostných menšín, plneniu úloh v oblasti podpory kultúry národnostných menšín a úloh spočívajúcich v prerozdeľovaní finančných prostriedkov určených na presadzovanie a dodržiavanie ľudských práv, na kultúru národnostných menšín a rodovú rovnosť. Na podpredsedu vlády SR prešla pôsobnosť Ministerstva kultúry Slovenskej republiky v oblasti podpory kultúry národnostných menšín. Z titulu funkcie sa bude taktiež spolupodieľať na plnení úloh týkajúcich sa televízneho a rozhlasového vysielania programov v jazykoch národnostných menšín.

7. Podpredseda vlády pre ľudské práva a národnostné menšiny bude aj predsedom nového orgánu - konštituujúcej sa Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť, ktorá sa bude venovať legislatívnym iniciatívam a implementácii medzinárodných záväzkov SR v oblasti ľudských práv. Zároveň prebieha reforma doterajšej Rady vlády SR pre národnostné menšiny a etnické skupiny tak, aby tento orgán nadobudol silnejšie postavenie a právomoci a aby pôsobil ako skutočný reprezentačný orgán národnostných menšín, v ktorom majú zastúpenie národnostné menšiny s ohľadom na ich štruktúrovanosť a aby im poskytol priestor na efektívnu účasť na riešení vlastných záležitostí.

8. Pokiaľ ide o jazykové práva osôb patriacich k národnostným menšinám, vláda sa vo svojom programovom vyhlásení zaviazala naplniť princíp efektívnej rovnosti všetkých občanov SR aj novelizáciou zákona o štátnom jazyku SR, zákona o používaní jazykov

národnostných menšín, zákona o geodézii a kartografii a zákona o označovaní obcí a ďalších súvisiacich právnych predpisov. Vláda SR bude podľa programového vyhlásenia dôsledne uplatňovať odporúčania Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov, kde sa zameria na riešenie problémov obsiahnutých v hodnotiacich správach.

9. V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že vláda SR dňa 24. septembra 2010 schválila návrh novely zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov, prostredníctvom ktorého sa zo zákona odstraňuje viacero obmedzení používania jazykov národnostných menšín. Novela zákona je v schvaľovacom procese, v súčasnosti sa nachádza v Národnej rade SR. Novela bola pripravená tak, aby navrhnuté zmeny rešpektovali ľudské práva a práva osôb patriacich k národnostným menšinám zaručené Ústavou Slovenskej republiky aj medzinárodnými dohovormi, ktorými je Slovenská republika viazaná, aby sa zabezpečila ochrana a rozvoj štátneho jazyka a posilnenie postavenia štátneho jazyka ako nástroja komunikácie a integrácie spoločnosti v súlade so zásadami nediskriminácie, aby sa zabezpečili práva príslušníkov národnostných menšín na úrovni roku 2006 a odstránili sa zbytočné obmedzenia v zákonoch týkajúcich sa národnostných menšín. Novela zákona o štátnom jazyku odstraňuje niektoré pretrvávajúce nedostatky v texte zákona o štátnom jazyku, ktoré spôsobujú interpretačné ťažkosti pri praktickej aplikácii najmä v súvislosti s používaním jazykov národnostných menšín podľa osobitného predpisu, ruší navýšenie povinností, ktoré pribudli novelou zákona z roku 2009 a ktoré sa dotkli aj príslušníkov národnostných menšín. Novela taktiež zmierňuje niektoré požiadavky vyplývajúce zo zákona o štátnom jazyku najmä v tých prípadoch, ktoré súvisia s jazykmi národnostných menšín. Zmeny zákona o štátnom jazyku sú navrhnuté tak, aby zákon o štátnom jazyku mohol plniť svoj základný cieľ, ktorým je ochrana štátneho jazyka, a aby sa súčasne garantovalo právo príslušníkov národnostných menšín na používanie vlastného jazyka v rozsahu vymedzenom všeobecne záväznými právnymi predpismi. Úpravou zákona o štátnom jazyku sa dosahuje posilnenie právnej istoty občanov patriacich k národnostným menšinám žijúcim na území Slovenskej republiky. Novela upúšťa od viacerých povinností, ktoré boli zavedené novelou z roku 2009, okrem iného napríklad ruší povinné používanie štátneho jazyka v úradnom styku obecnou políciou, zamestnancami dopravy, pôšt a telekomunikácií; dvojjazyčné vedenie vybranej ďalšej dokumentácie v školstve; povinnosť stavebníka požiadať Ministerstvo kultúry SR o záväzné stanovisko z hľadiska súladu nápisu na pamätníku so zákonom; v obciach, kde žije viac ako 20% osôb patriacich k národnostnej menšine sa neurčuje poradie textov v štátnom a menšinovou jazyku na pamätníkoch a informačných tabuliach, kronika obce sa môže viesť originálne v menšinovom jazyku. Poradie textov sa neurčuje ani pri reklame. Príležitostné tlačoviny vydávané v menšinovom jazyku nemusia obsahovať aj obsahovo totožné znenie v štátnom jazyku – stačí základná informácia v štátnom jazyku. Najdôležitejšia zmena nastala v prípade pokút. Novela pripúšťa pokuty iba vo veľmi špecifických prípadoch, ak nebola v predchádzajúcom konaní dosiahnutá náprava. Podľa novely nebude možné uložiť pokutu nijakej právnickej osobe, fyzickej osobe podnikateľovi ani nijakej inej fyzickej osobe (bežnej fyzickej osobe nebolo možné dať pokutu ani doteraz) za porušenie ustanovení zákona okrem prípadu, ak tieto osoby zverejnia dôležité informácie týkajúce sa ohrozenia života, zdravia, bezpečnosti alebo majetku občanov a nesprístupnia ich aj v štátnom jazyku. Okrem týchto krajných prípadov bude možné pokutovať len orgány verejnej správy aj to len vtedy, ak orgán verejnej správy nesprístupní informáciu určenú pre verejnosť aj v štátnom jazyku a odmietne rešpektovať upozornenie ministerstva kultúry, aby dôležitú informáciu dotýkajúcu sa všetkých obyvateľov zverejnil aj v štátnom jazyku.

10. V súlade s programovým vyhlásením vlády pripravuje podpredseda vlády pre ľudské práva a národnostné menšiny návrh novely zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov

národnostných menšín, ku ktorému prebieha v súčasnosti verejná diskusia. Tento návrh ráta s odstránením nesúladu medzi úpravou používania štátneho jazyka a úpravou používania jazykov národnostných menšín a s rozšírením možností používania jazykov národnostných menšín v úradnom styku a v ďalších oblastiach, na vertikálnej i horizontálnej úrovni.

Najdôležitejšie záväzky v oblasti ľudských práv a práv osôb patriacich k národnostným menšinám vyjadrených v programovom vyhlásení vlády

11. Vláda SR bude dôsledne plniť medzinárodné záväzky štátu v oblasti ľudských práv a práv osôb patriacich k národnostným menšinám vrátane spravodajskej povinnosti voči zmluvným a monitorovacím orgánom medzinárodných organizácií, vychádzajúc z medzinárodných ľudskoprávnych dohovorov, ktorých je Slovenská republika zmluvnou stranou. Pri implementácii ľudskoprávnych záväzkov bude posilňovať vzájomnú spoluprácu a súčinnosť medzi jednotlivými ústrednými orgánmi štátnej správy a ďalšími zainteresovanými orgánmi a inštitúciami.

Pri tejto úlohe, ako aj pri realizácii ostatných segmentov ľudskoprávnej politiky štátu bude vláda SR úzko spolupracovať s mimovládnymi neziskovými organizáciami pôsobiacimi v oblasti ochrany a podpory ľudských práv a orgánmi medzinárodných organizácií pôsobiacimi na území Slovenskej republiky.

Vláda SR vytvorí priestor na naplnenie práva občanov vrátane občanov patriacich k menšinám a osôb s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky na efektívnu účasť na správe vecí verejných. Toto právo musí zahŕňať ich právo na prístup k informáciám, ako aj právo na efektívne ovplyvňovanie rozhodovacích procesov, ktoré sa ich bytostne týkajú.

Veľké rezervy vidí vláda SR v oblasti výchovy k ľudským právam a ľudskoprávneho vzdelávania. Zlepší výchovu k ľudským právam na školách všetkých stupňov. Podporí ľudskoprávne vzdelávanie pracovníkov všetkých oblastí štátnej a verejnej správy, ktorí prichádzajú do styku s občanmi. Zároveň posilní osvetu v oblasti ľudských práv a slobôd a podporí projekty, ktoré zvýšia informovanosť občanov o ich právach a slobodách, ako aj povinnostiach. Presadí moderné chápanie občianstva a ľudských práv do tvorby učebných osnov.

12. Vláda SR uznáva a oceňuje význam a príspevok kultúry národnostných menšín tradične obývajúcich územie Slovenska k jeho kultúrnemu bohatstvu, duchovným hodnotám a kultúrnej rozmanitosti. Vláda SR bude preto vytvárať čo najlepšie podmienky pre to, aby príslušníci národnostných menšín uplatňovali svoje právo na vyjadrenie, zachovanie a rozvoj vlastnej identity. Na tento princíp bude dôsledne prihliadať aj pri metodickej a organizačnej príprave sčítania obyvateľov v máji 2011.

Štát musí zachovanie a rozvoj kultúry a vzdelanosti národnostných menšín napomáhať svojou aktívnou podporou. V záujme naplnenia tejto úlohy a v záujme zvýšenia sociálnej súdržnosti spoločnosti vláda SR vypracuje dlhodobú koncepciu ochrany a podpory kultúry a školstva národnostných menšín vrátane rómskej menšiny, ako aj dlhodobú koncepciu interetnickej spolupráce, interetnického dialógu a interkultúrnej výchovy a vzdelávania vrátane zabezpečenia príslušných inštitucionálnych a finančných mechanizmov. Zasadí sa za vytvorenie primeraného priestoru na interkultúrny dialóg a sprostredkovanie pozitívnych informačných obsahov aj v práci verejnoprávnych médií a pokiaľ je to možné, aj ostatných médií. Prispeje najmä k zlepšeniu vnútroštátnych slovensko-maďarských vzťahov a vzťahov medzi majoritou a Rómami, presadí inkluzívne chápanie a praktizovanie občianstva.

Prioritne vláda SR pripraví návrh zákona o ochrane a podpore zachovania a rozvoja kultúr národnostných menšín, v ktorom zakotví ich integrálne postavenie v kontexte kultúrneho bohatstva a rozmanitosti štátu a definuje pravidlá ich financovania. Pri riadení a

financovaní národnostného školstva, pri metodickej pomoci a tvorbe vzdelávacích obsahov bude vláda SR vo zvýšenej miere prihliadať na skutočné potreby a záujmy príslušných národnostných menšín.

13. Vláda SR ustanovuje funkciu podpredsedu vlády SR pre ľudské práva a menšiny s posilnenými riadiacimi a rozhodovacími právomocami v oblasti národnostnej kultúry a školstva. Pri plnení svojich úloh bude podpredseda vlády úzko spolupracovať a konzultovať s predstaviteľmi národnostných menšín. Na zabezpečenie výkonu spolurozhodovacích kompetencií podpredsedu vlády SR pre ľudské práva a národnostné menšiny v oblasti menšinového školstva vláda SR prispôsobí štruktúru ministerstva školstva tak, aby mohol byť výkon spolurozhodovania realizovaný v oblasti inšpekcie národnostných škôl, v oblasti výskumu a rozvoja národnostných škôl v systéme metodicko-pedagogického centra s využitím kapacít univerzít aj v Komárne, Nitre a Prešove.

14. V oblasti školstva vláda SR podporí zvýšenie kvality vyučovania materinského jazyka, rovnako ako kvalitu a účinnosť vyučovania slovenského jazyka v školách s vyučovacím jazykom menšín. Podporí inováciu pedagogických metód v menšinových školách vrátane zásobovania menšinových škôl aktuálnymi a modernými učebnicami, posilní spoluprácu medzi školami s vyučovacím jazykom slovenským a jazykom menšín. Vláda SR bude pokračovať v podpore ukrajinského národnostného školstva. V regiónoch, kde žijú príslušníci rusínskej národnostnej menšiny, zabezpečí v základných a stredných školách aj vyučovanie predmetu rusínsky jazyk a kultúra. Uvedené systémové otázky rozvoja národnostného školstva chce vláda SR riešiť aj prostredníctvom novelizácie školského zákona.

Vláda SR podporí dôslednú realizáciu ústavného práva občanov patriacich k národnostným menšinám na riešenie záležitostí, ktoré sa týkajú identity národnostných menšín.

Vláda SR zmení štatút Rady vlády SR pre národnostné menšiny tak, aby tento orgán bol reprezentatívnym a funkčným fórom národnostných menšín v Slovenskej republike a aby im poskytol priestor na efektívnu účasť na riešení vlastných záležitostí.

Okrem novelizácie zákona o štátnom jazyku, prijatia nového zákona o ochrane a podpore zachovania a rozvoja kultúr národnostných menšín a novelizácie školského zákona vláda SR naplní princíp efektívnej rovnosti všetkých občanov SR aj novelizáciou zákona o používaní jazykov národnostných menšín, zákona o geodézii a kartografii a zákona o označovaní obcí a ďalších súvisiacich právnych predpisov. Dôsledne bude uplatňovať odporúčania Charty regionálnych alebo menšinových jazykov, kde sa zameria na riešenie problémov obsiahnutých v hodnotiacich správach.

Vláda SR vytvorí expertnú skupinu s cieľom pripraviť pre vládu SR podkladový materiál o možnostiach a alternatívach vypracovania zákona o postavení a právach národnostných menšín s jeho prípadným legislatívnym vyjadrením ešte v tomto volebnom období.

K cieľom v oblasti ľudskoprávnej politiky a politiky v oblasti práv národnostných menšín vláda SR zabezpečí a priradí potrebné personálne kapacity a finančné zdroje na útvare podpredsedu vlády SR pre ľudské práva a národnostné menšiny.

15. Osobitnú pozornosť bude venovať otázke postavenia, integrácie a rozvoja rómskej komunity ako prierezovej problematiky. V záujme naplnenia tohto cieľa vláda SR posilní postavenie a právomoci splnomocnenca vlády pre rómske komunity a jeho úradu.

Veľká časť Rómov na Slovensku patrí aj naďalej medzi sociálne a ekonomicky najslabšie spoločenské skupiny postihnuté chudobou a sociálnym vylúčením, ktoré nie sú schopné prekonať individuálnym úsilím. Sociálne vylúčenie predstavuje zásadný

celospoločenský problém, pretože okrem negatívneho vplyvu na rozvojový potenciál regiónov vedie aj k zhoršeniu občianskeho spolunažívania, vyhrocuje vzťah s majoritou a zvyšuje nebezpečenstvo šírenia extrémizmu.

Vláda SR bude podporovať plnohodnotnú participáciu Rómov na spoločenskom, kultúrnom a politickom živote na základe ich štatútu národnostnej menšiny, ako aj vo vzťahu k riešeniu kľúčových problémov spojených so sociálne vylúčenými rómskymi komunitami. Opatrenia vlády SR budú realizované prostredníctvom konkrétnych dlhodobých a koordinovaných politík, ktorých účinok bude objektívne merateľný a ktorých cieľom je dosiahnutie efektívnej občianskej rovnosti.

Prístupy vlády SR budú odpovedať na reálne potreby a priority obcí, regiónov a samotných Rómov, budú komplexné a vyvážené vo vzťahu k riešeniu sociálnej situácie a dodržiavaniu ľudských práv na jednej strane a k posilňovaniu princípu osobnej zodpovednosti samotných Rómov na strane druhej. Opatrenia vedúce k sociálnej inklúzii budú nastavené tak, aby viedli k dodržiavaniu sociálnych noriem a spoločenských hodnôt. Osobitný dôraz bude vláda SR klásť na uplatnenie nasledujúcich princípov:

- efektívne aplikovanie antidiskriminačnej legislatívy, boj proti rasovej a etnickej diskriminácii v oblasti vzdelávania, zamestnanosti, bývania, zdravia a sociálnych služieb;
- vyššia angažovanosť samosprávnych celkov a dotknutých obcí s cieľom väčšej efektívnosti a adresnosti vyrovnávacích opatrení;
- podpora účasti Rómov vo verejnom a politickom živote a zvyšovanie ich osobnej zodpovednosti;
- pri využívaní fondov EÚ presadzovanie komplexných prístupov rozvoja obcí s rómskymi osídleniami a podpora kontinuity overených a úspešných programov.

Uplatnením uvedených princípov chce vláda SR prispieť k vyššiemu stupňu sociálnej súdržnosti medzi obyvateľmi Slovenskej republiky, príslušníkmi väčšinového slovenského národa a všetkými menšinami. Chce dosiahnuť, aby kultúrna a etnická rôznorodosť nebola bremenom, ale, naopak, obohatením štátu, impulzom na to, aby sa menšiny cítili u nás doma, aby sa rozmnožil ľudský, občiansky, kultúrny a ekonomický kapitál, ktorý upevní kvalitu demokracie a posilní slovenskú spoločnosť ako aktívnu súčasť európskeho demokratického spoločenstva zakotveného v EÚ.

Stanoviská k niektorým konkrétnym bodom hodnotiacej správy poradného výboru

16. K bodu 21 uvádzame, že jazykové práva príslušníkov národnostných menšín sú garantované v Ústave Slovenskej republiky v článku 34 a možnosť používania menšinových jazykov v konkrétnych oblastiach verejného styku je zakotvená v zákone č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín v znení zákona č. 318/2009 Z. z., v zákone č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, v zákone NR SR č. 191/1994 Z. z. o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín v znení zákona č. 318/2009 Z. z., v novom zákone č. 532/2010 Z. z. o Rozhlase a televízii Slovenska a v ďalších všeobecne záväzných právnych predpisoch. Ako už bolo uvedené, pripravujú sa zmeny viacerých zákonov súvisiacich s jazykovými právami. Osobitné postavenie slovenského jazyka ako štátneho jazyka Slovenskej republiky garantuje Ústava Slovenskej republiky v článku 6 ods. 1, kde sa stanovuje, že na území Slovenskej republiky je štátnym jazykom slovenský jazyk. Legislatívna ochrana štátneho jazyka sa zabezpečuje najmä prostredníctvom zákona o štátnom jazyku. Starostlivosť o štátny jazyk zo strany štátnych orgánov spočíva v ochrane slovenského jazyka ako významnej súčasti národného kultúrneho dedičstva, ako aj v upevňovaní postavenia slovenského jazyka ako štátneho jazyka Slovenskej republiky a v zabezpečení jeho

bezproblémového používania vo všetkých oblastiach verejného života, kde plní úlohu jednotného a všeobecného dorozumievacieho prostriedku.

Stanovisko Benátskej komisie potvrdilo, že štátne orgány majú plné právo podporovať znalosť a používanie úradného jazyka a zabezpečovať jeho ochranu. V judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva sa v rozsudku 59894/00 z 11.9.2007 uvádza „Pri prijímaní štátneho jazyka sa štát v princípe zaväzuje, že zaručí svojim občanom právo používať takýto jazyk na odovzdávanie a prijímanie informácií bez prekážok, nielen v súkromnom živote, ale aj v ich komunikácii s verejnými orgánmi ... inými slovami v pojme štátneho jazyka je implicitne zahrnutá existencia určitých subjektívnych práv pre osoby hovoriace týmto jazykom. Následne vo väčšine prípadov je možné akceptovať, že opatrenie zamerané na ochranu a podporu štátneho jazyka zodpovedá ochrane „práv a slobôd iných“ v zmysle článku 8 ods. 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

17. V súvislosti s bodom 22 uvádzame, že okrem ochrany štátneho jazyka, ktorá je hlavným zmyslom zákona o štátnom jazyku, sa v zákone o štátnom jazyku rieši aj vzájomný vzťah štátneho jazyka a jazykov národnostných menšín v tých oblastiach verejného styku, ktoré sú predmetom úpravy zákona o štátnom jazyku a osobitných predpisov upravujúcich používanie menšinových jazykov. V právnom systéme Slovenskej republiky je vzťah štátneho jazyka a jazykov národnostných menšín zabezpečený tak, aby povinné používanie štátneho jazyka nevylučovalo uplatňovanie jazykov národnostných menšín a aby sa popri štátnom jazyku umožnilo príslušníkom národnostných menšín v tých obciach, kde žijú v dostatočnom počte, primerane používať svoj materinský jazyk v základných oblastiach verejného styku.

Novela zákona o štátnom jazyku, o ktorej rokuje Národná rada Slovenskej republiky napríklad umožní príslušníkom národnostných menšín, ktorí sú príslušníkmi obecnej polície, aby mohli v úradnom a vo vnútornom služobnom styku používať menšinový jazyk v obciach, kde táto menšina predstavuje aspoň 20 percent obyvateľstva. Umožní tiež napríklad komunikáciu v jazyku národnostnej menšiny v zdravotníckych a sociálnych zariadeniach aj v takých obciach, kde počet príslušníkov národnostnej menšiny nedosahuje 20 percent obyvateľov obce, ak člen personálu jazyk menšiny ovláda.

18. V bode 23 sa uvádza, že možnosť ukladať finančné pokuty „v súvislosti s používaním menšinových jazykov je nezlučiteľná s rámcovým dohovorom“ a rovnako v bode 124 je Poradný výbor „hlboko znepokojený“, že zákon o štátnom jazyku umožňuje ukladať pokuty „za používanie menšinového jazyka“. Znepokojenie Poradného výboru považujeme v tomto prípade za úplne neopodstatnené, pretože na základe zákona o štátnom jazyku nie je možné uložiť pokutu za používanie menšinového jazyka. Jasne to vyplýva z formulácie § 9a o pokutách, ktorý stanovuje, že pokuta sa ukladá len v prípade porušenia povinností uvedených v zákone o štátnom jazyku. Ministerstvo kultúry SR by mohlo uložiť pokutu len za nepoužitie štátneho jazyka tam, kde to zákon o štátnom jazyku vyžaduje a aj to až potom, ak zodpovedný subjekt nerešpektuje písomné upozornenie a žiadosť o nápravu zo strany Ministerstva kultúry. Súbežné používanie alebo nepoužívanie menšinových jazykov nie je z hľadiska sankčných ustanovení relevantné, pretože pokuty v zákone o štátnom jazyku s používaním, resp. nepoužívaním menšinových jazykov vôbec nesúvisia.

19. V bode 96 hodnotiacej správy Poradný výbor konštatuje, že Rada pre vysielanie a retransmisiu (ďalej len „rada“) je oprávnená prijímať sťažnosti voči negatívnemu zobrazovaniu národnostných menšín v elektronických médiách a Poradný výbor získal

informácie, na základe ktorých bolo rade predložených niekoľko sťažností na negatívne zobrazovanie rómskej a maďarskej menšiny v elektronických médiách.

Podľa ustanovenia § 4 zákona č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách v znení neskorších predpisov rada dohliada na dodržiavanie právnych predpisov upravujúcich vysielanie, retransmisiu a poskytovanie audiovizuálnych mediálnych služieb na požiadanie a vykonáva štátnu správu v oblasti vysielania, retransmisie a poskytovania audiovizuálnych mediálnych služieb na požiadanie v rozsahu vymedzenom týmto zákonom. Vo vzťahu k ľudskej dôstojnosti a ochrany menšín podľa § 19 uvedeného zákona audiovizuálna mediálna služba, programová služba a ich zložky nesmú spôsobom svojho spracovania a svojím obsahom zasahovať do ľudskej dôstojnosti a základných práv a slobôd iných, propagovať násilie a otvorenou alebo skrytou formou podnecovať nenávisť, znevažovať alebo hanobiť na základe pohlavia, rasy, farby pleti, jazyka, viery a náboženstva, politického či iného zmýšľania, národného alebo sociálneho pôvodu, príslušnosti k národnosti alebo k etnickej skupine.

Podľa stanoviska, ktoré rada zaslala Ministerstvu kultúry SR dňa 26. februára 2010 v súvislosti s prípravou Správy o stave dodržiavania ľudských práv v Slovenskej republike za rok 2009, sa rada v roku 2009 v súvislosti so zobrazovaním menšín a etnických skupín alebo iných špecifických skupín populácie zaoberala 8 sťažnosťami, z ktorých sa 3 týkali národnostných menšín (2 sťažnosti vo vzťahu k rómskej menšine, 1 sťažnosť vo vzťahu k židovskej menšine). Všetky sťažnosti rada posúdila ako neopodstatnené.

20. V bode 97 hodnotiacej správy Poradný výbor konštatuje, že Tlačová rada, samoregulačný orgán tlačových médií, je oprávnená prijímať sťažnosti na porušenie Kódexu novinárskej etiky z roku 1990. Etický kódex však neobsahuje žiadne špecifické odkazy na menšiny ani žiadne ustanovenia, ktorých cieľom je predchádzať predsudkom voči príslušníkom menšín, Poradný výbor privítal rozhodnutie Tlačovej rady o zaradení ustanovení o zobrazovaní národnostných menšín v tlačových médiách do revidovaného etického kódexu.

Dňa 5. novembra 2010 schválil 9. snem Slovenského syndikátu novinárov nový Etický kódex, ktorý nadobudne účinnosť 1. januára 2011. Zámerom tohto Etického kódexu je stanoviť záväzné pravidlá správania pre členov Slovenského syndikátu novinárov a iných profesijných organizácií, vydavateľstiev, vysielateľov, tlačových agentúr, poskytovateľov informačnej služby, internetových portálov, redakcií, či jednotlivcov, ktorí sa rozhodnú k nemu pristúpiť, slúžiť ako návod pre ostatných profesionálnych aj amatérskych redaktorov, komentátorov, editorov, kameramanov, fotografov, grafikov, bloggerov, či iných autorov, ktorí sa podieľajú na vytváraní mediálnych obsahov v televízii, rozhlase, tlači, alebo na internete a informovať verejnosť o zásadách novinárskej práce. Podľa Etického kódexu „Novinár nepodnecuje nenávisť, ani diskrimináciu založenú na rase, svetonázore, náboženskom vyznaní, etnickom pôvode, veku, sociálnom postavení, pohlaví či sexuálnej orientácii. O príslušnosti ľudí k menšine informuje iba v prípade, že táto informácia je v kontexte daného príspevku relevantná.“

21. V bode 102 Poradný výbor s uspokojením konštatuje, že v Slovenskej republike existuje aktívna scéna menšinových printových aj elektronických médií tak na ústrednej ako aj na miestnej úrovni. Poradný výbor taktiež konštatuje, že aj napriek tomu, že na publikácie vydávané národnostnými menšinami a na výrobu a distribúciu audiovizuálnych programov venovaných národnostným menšinám, vrátane programov v menšinových jazykoch, sa poskytujú štátne dotácie, mnohí zástupcovia menšín sa domnievajú, že dotácie vyčlenené na

menšinové printové a elektronické média sú nedostatočné. Vysielanie komerčných elektronických médií ale nie je v Slovenskej republike ako také (bez ohľadu na jazyk vysielania) podporované a finančná podpora je poskytovaná na iba výrobu programov a audiovizuálnych diel.

Dňa 1. januára 2009 nadobudol účinnosť zákon č. 516/2008 Z. z. o Audiovizuálnom fonde a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorým sa zriaďuje Audiovizuálny fond ako verejnoprávna inštitúcia na podporu a rozvoj audiovizuálnej kultúry a priemyslu. Základnou činnosťou fondu je podpora audiovizuálnej kultúry a priemyslu v Slovenskej republike, ďalej je to strategická a plánovacia činnosť v audiovizuálnej oblasti a udeľovanie koprodukčných štatútov v zmysle Európskeho dohovoru o filmovej koprodukcii.

V súlade s ustanovením článku 5 ods. 2 Štatútu Audiovizuálneho fondu vydala rada Audiovizuálneho fondu záväznú Štruktúru podpornej činnosti na rok 2010, v ktorej je program 1 určený na podporu vývoja, tvorby a produkcie slovenských audiovizuálnych diel. Z celkového objemu finančných prostriedkov Audiovizuálneho fondu určených na jeho podpornú činnosť v roku 2010 je na program č. 1 vyčlenených 85 %.

Súčasťou programu 1 je aj podpora vývoja a produkcie dokumentárnych audiovizuálnych diel obsahovo zameraných na problematiku menšín a znevýhodnených skupín. Maximálna suma podpory určenej na vývoj a poskytnutej na jeden projekt je 85 tisíc eur a maximálna suma podpory určenej na produkciu a poskytnutej na jeden projekt je 1,2 milióna eur.

Ku dňu 1. decembra 2010 je v Slovenskej republike vydávaných 47 titulov periodickej tlače v maďarskom jazyku, 1 titul v poľskom jazyku, 3 tituly v rusínskom a 2 tituly v ukrajinskom jazyku, v nemeckom jazyku je vydávaných 5 titulov a 3 tituly sú vydávané v českom jazyku. Okrem uvedených titulov je v kombinácii slovensko-maďarský jazyk vydávaných 60 titulov periodickej tlače, v slovensko-českom jazyku 29 titulov, v kombinácii slovenský jazyk s jazykom rusínskym, ukrajinským, rómskym a bulharským je to po jednom titule.

22. V súvislosti so súkromnými televíznymi vysielateľmi (bod 107) uvádzame, že zákon o štátnom jazyku v § 5 ods. 1 jasne stanovuje, že vysielateľ, ktorý vysiela v inom ako štátnom jazyku, môže použiť titulky alebo (na základne vlastného rozhodnutia) môže celú reláciu namiesto titulkovania odvysielať v štátnom jazyku. Možnosťou odvysielať celú reláciu v štátnom jazyku sa vychádza v ústrety tým vysielateľom, ktorí majú k dispozícii obidve jazykové verzie relácie (t. j. aj v štátnom jazyku aj v jazyku národnostnej menšiny) a vďaka tejto možnosti nemusia v takýchto prípadoch zabezpečovať titulky v štátnom jazyku.

V hodnotiacej správe je uvedený názor zástupcov maďarskej menšiny k zákonom ustanovenej povinnosti lokálnych a regionálnych televízií, vrátane súkromných, opakovať programy v menšinových jazykoch aj v štátnom jazyku, ktorá má podľa nich negatívny vplyv na rozvoj takýchto programov a náklady na programy v menšinových jazykoch sú údajne asi o 30% vyššie ako náklady na programy vyrobené len v slovenskom jazyku. Ďalej sa konštatuje „menšinovým médiám sa udeľujú licencie na základe ich schopnosti opakovať vysielanie menšinových programov aj v štátnom jazyku“. Poradný výbor ďalej uvádza, že treba vyvinúť ďalšie úsilie na podporu televíznych programov v menšinových jazykoch, a to aj na lokálnej úrovni.

K televíznym programom v menšinových jazykoch a udeľovaniu licencií na televízne vysielanie:

Podľa ustanovenia § 5 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku v znení neskorších predpisov vysielanie rozhlasovej programovej služby a vysielanie televíznej programovej služby sa na území Slovenskej republiky uskutočňuje v štátnom jazyku. Výnimkou sú okrem iných inojazyčné televízne relácie s titulkami v štátnom jazyku alebo s ich bezprostredne nasledujúcim vysielaním v štátnom jazyku a podujatia v priamom prenose so simultánnym tlmočením do štátneho jazyka v rámci inojazyčnej relácie. Podľa uvedeného môže vysielateľ program v jazyku národnostnej menšiny opatriť titulkami, nemusí vyrábať samostatný program v štátnom jazyku. Žiadne ustanovenie zákona č. 308/2000 Z. z . o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách v znení neskorších predpisov nepodmieňuje udelenie licencie na rozhlasové alebo televízne vysielanie schopnosťou vysielať programy v štátnom jazyku. Podľa § 47 uvedeného zákona pri rozhodovaní o udelení licencie je Rada pre vysielanie a retransmisiu povinná posudzovať a prihliadať na predpoklady zachovania plurality informácií a mediálnych obsahov, priehľadnosť vlastníckych vzťahov žiadateľa o licenciu, priehľadnosť a dôveryhodnosť finančných zdrojov určených na financovanie vysielania, na vyváženosť programovej skladby navrhovanej žiadateľom o licenciu vo vzťahu k existujúcej ponuke programových služieb v oblasti vysielania na území, ktoré by malo byť týmto vysielaním pokryté, na prínos žiadateľa o licenciu vo vzťahu k vysielaniu a výrobe programov vo verejnom záujme a skutočnosť, aby žiadateľ o licenciu nezískal dominantné postavenie na relevantnom trhu, skutočnosť, aby bola zabezpečená primeraná majetková účasť slovenských osôb a ich zastúpenie v orgánoch spoločnosti, ak je žiadateľom o licenciu právnická osoba so zahraničnou majetkovou účasťou

K podpore televíznych programov v menšinových jazykoch:

Vysielanie komerčných elektronických médií nie je v Slovenskej republike ako také (bez ohľadu na jazyk vysielania) podporované a finančná podpora je poskytovaná na iba výrobu programov a audiovizuálnych diel. Stanovisko k podpore audiovizuálnych diel a programov je uvedené vyššie - k bodu 102 hodnotiacej správy.

23. V bode 110 hodnotiacej správy Poradný výbor konštatuje, že „úlohu sledovať dodržiavanie používania štátneho jazyka v elektronických médiách má rada pre vysielanie. V tejto súvislosti má rada pre vysielanie právomoc ukladať pokuty v rozmedzí 99 až 6 638 EUR za porušenie právnych predpisov v tejto oblasti. Poradný výbor znepokojuje neprítomnosť jednoznačných usmernení o uplatňovaní sankcií, čo môže otvoriť dvere pre zneužívanie.“ Ustanovenia § 5 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku v znení neskorších predpisov, ktorými sú ustanovené podmienky požívania štátneho jazyka a jazykov národnostných menšín, sú jednoznačné, jasné a zrozumiteľné, ku ktorým nebolo alebo nie je potrebné vydávať usmernenia, a neposkytujú žiadnu možnosť na zneužívanie. Zákon č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách v znení neskorších predpisov pritom za porušenie povinností pri používaní štátneho jazyka stanovuje presne spôsob ukladania sankcií a ich výšku.

24. V bode 114 Poradný výbor považuje za dôležité, aby boli vypracované jasné pravidlá pre ukladanie pokút v mediálnom sektore, a aby bol vytvorený mechanizmus na monitorovanie ich realizácie v praxi. Z konštatovania Poradného výboru nie je jasné, ktorú oblasť „mediálneho sektoru“ myslí. Pre oblasť vysielania, audiovizuálnych mediálnych služieb na požiadanie a retransmisiu sú jasné a presné pravidlá stanovené zákonom č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách v znení neskorších predpisov, pre oblasť periodickej tlače a tlačových agentúr je presný a jasný mechanizmus ukladania sankcií za porušenie povinností stanovený v zákone č. 167/2008 Z. z. o periodickej tlači a agentúrnom spravodajstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov

(tlačový zákon). Ukladanie sankcií je v kompetencii príslušných orgánov dohľadu a v sporných prípadoch rozhoduje súd.

25. K bodu 117 aktuálne uvádzame, že možnosť sankcionovania podľa zákona o štátnom jazyku sa v zmysle prerokovávanej novely bude týkať len tých prípadov, ak sa v štátnom jazyku nezverejnia informácie verejnej správy a informácie týkajúce sa ohrozenia života, zdravia, bezpečnosti alebo majetku občanov Slovenskej republiky, pričom horná aj dolná hranica výšky pokuty sa výrazne znížila.

26. K bodu 20 uvádzame štatistické informácie z Ústavu informácií a prognóz školstva, z ktorých vyplýva, že napriek pretrvávajúcemu problému s umiestňovaním rómskych detí do špeciálnych škôl dochádza k pokroku v ich integrácii do väčšinových škôl. Vláda SR si tento problém uvedomuje a rieši ho.

Rok	**Špeciálne základné školy (ŠZŠ)**		**Špeciálne triedy ZŠ (ŠT ZŠ)**		**Spolu ŠZŠ a ŠT ZŠ**		**individuálne integrovaní v ZŠ**
	počet žiakov	**z toho rómskej národnosti**	**počet žiakov**	**z toho rómskej národnosti**	**počet žiakov**	**z toho rómskej národnosti**	
2001	17356	2462	2294	424	19650	2886	1613
2002	17117	1865	2758	305	19875	2170	1519
2003	16654	1712	3216	289	19870	2001	2212
2004	16621	1470	3756	133	20377	1603	3298
2005	16474	1287	4459	142	20933	1429	3559
2006	16509	1006	4820	90	21329	1096	3816
2007	16733	857	5273	233	22006	1090	3804
2008	16336	878	5915	142	22251	1020	3762
2009	16192	1005	6236	207	22428	1212	3797

27. K bodu 25 uvádzame, že školy s vyučovacím jazykom slovenským, ktoré navštevujú aj deti maďarskej menšiny, môžu dostatočným spôsobom zabezpečiť aj výučbu maďarského jazyka a to prostredníctvom školských vzdelávacích programov, ktoré sú plne v kompetencii školy a jej zriaďovateľa a nevyžadujú si súhlas Ministerstva školstva SR.

Záver

Slovenská republika víta konštruktívny dialóg s Poradným výborom a oceňuje jeho expertízu. Výsledky tretieho kola monitoringu plnenia záväzkov Slovenskou republikou budú aj predmetom follow-up seminára, ktorý SR plánuje uskutočniť po skončení tohto monitorovacieho kola.